

A GYALÓKAY CSALÁD CZÍMERE 1418. ÉVBŐL.

(Színes melléklettel.)

A Gyalókai János és rokonai részére Zsigmond királytól adott címeres nemes levelet társulatunk titkára közlés végett nékem volt szíves átengedni. A megbízást örömmel fogadtam, mert szülőföldem egyik, még most is virágzó régibb családjának múltjáról szól az s érdemes arra, hogy emléke e lapokban is megörökíttessék.

Gyalóka nevű falu Sopron vármegye nyugoti részén fekszik, azon a választó vonalon, mely ott a magyarokat a németektől elkülöníti, s a vármegyében nyugoton a szélső magyar helységek közé tartozik.

Mielőtt a címeres levél ismertetéséhez fognék, szükségesnek véltem e birtokról, honnét a Gyalókay család származott, néhány régibb adatot közölni.

Emléke visszanyúl a XIII-ik századba. A győri káptalan 1281-ben kelt oklevelében olvassuk,¹ hogy Völcsseji Szoboszló fia Jakabus és ennek fia Jakab Gyalóka nevű föld egy negyedrészt az Osl nemzetségből való Péter fia Gergelynek tulajdonába bocsátotta, ki azt ugyanazon alkalommal Bozsi² Herbord fiának Gógának³ és Adorjának tiz márka örök árért eladta.

A mint az oklevélből látjuk, Völcsseji Jakabus Gyalóka birtoknak csupán egy negyedrésztől rendelkezett, a fűntmaradt többi részt mások bírták, kik közül Gyalókai Both fia Jánosról a győri káptalannak 1308-ban kelt oklevelében van emlékezet, mely szerint az Osl nemzetségből származott Herbord fia Herbord s ennek fia István Gychk⁴ nevű birtokot Gyalókai Both fiának, István comesnek ajándékozzák.⁵

Majd I. Károly király 1319. jun. 16-án kelt

levelében olvassuk, hogy a hűtlenségbe esett s magtalanul elhalt Both fia Istvánnak Gyalóka, Garablyan¹ és Diukch nevű birtokait a király Imre fiának Lőrincznek² adományozta.³

Azonban e birtokokhoz az Osl nemzetségből származott Miklós váradi prépost és ennek testvére György szintén jogot tartottak azon az alapon, hogy azokat, mint magban szakadt ember birtokait adományul a királytól ők is föl-kérték; s Kanizsay Lőrinczcel együtt 1323. ápr. 11-én I. Károly király előtt megjelentek, ki előterjesztéseiket meghallgatván, elrendelte, hogy Garablyan, Gyalóka és Dyukch nevű birtokok felét Kanizsay Lőrincz, másik felét pedig Miklós váradi prépost s testvérei tartsák meg birtokukban.⁴

Ezekén kívül a XIV-ik századból még egy okleveles bizonyítékot ismerünk, a győri káptalan jelentését Drugeth János nádorhoz 1330-ból, mely szerint Szopori Ruh és Benedek, valamint Gyalókay Zenke Péter Viczai Beled ellen a nádor elé megidéztettek.⁵

Az alább közölt czímert adományozó oklevelelen kívül a XV-ik századból a Gyalókay családról még négy oklevelet ismerünk; egyikben Albert király 1439-ben Gyalókai Cyne⁶ Jánost s Miklóst, továbbá Gyalókai Zewke Pétert s Kozma fiát Lénárdot, mint királyi embereket, Harka, Egered és Dág nevű birtokok határának megjárására kiküldi.⁷

A másodikban a csornai convent előtt 1464-ben Ládoni László s társai Gyalókai Loránt fiait Bálintot és Jánost, Ládoni Ragachon András birtokának elfoglalásától tiltják.⁸

¹ A mai Salamonfa egy része Grébli név alatt.

² Ez nyerte adományba Kanizsát s alapítója volt a később Kanizsai néven ismeretes hatalmas családnak.

³ Sopronm. Cod. I. 84. l.

⁴ U. o. I. 95. l.

⁵ Sopronm. Cod. I. 121. l.

⁶ Cyne, később Chene vagy Czene érdekes mellék-név, hogy mit jelentsen, nem bírom meghatározni, a család másik tagjának mellékneve Zeuke volt; Szőke család ma is ismeretes Sopron vármegyében.

⁷ H. Okmánytár, II. 286. l.

⁸ Eredetije a Kisfaludy család ltárában.

¹ Eredetije a N. Múzeumban, közli Wenzel Gusztáv, Árpád-kori Új okmánytár, IX. 316. l.

² Ma Dasztfalu Sopron vármegyében.

³ Ettől nyerte nevét a mai Gógánfalva u. o.

⁴ Gicsk vagy mint alább előfordul Dyukch ma Dicsk néven ismeretes, előbb erdő volt a csepregi határban, Tormás pusztától nyugotra, a G. és D. betűket régebben szerették elcserélni, például Disznóst Gyznousnak írták.

⁵ Sopronm. Cod. I. 69. l.



A GYALÓKAY CSALÁD CZÍMERE 1418. ÉVBŐL.

A harmadikban Gyalócai László 1475-ben mint Sopron vármegye szolgabírája fordul elő.¹

Végre a negyedikben Gyalócai Czene Márton 1498-ban mint Sopron vármegye alispánja említetik.²

A XVI-ik századból csak is erről a Czene Márton alispánról szólnak, a Gyalókayakra vonatkozó ismeretes oklevelek, ő két évtizeden túl az alispáni tisztséget másokkal felváltva egész 1521. évig viselte,³ így 1512-ben is,⁴ e szerint téves a Fejér György által közölt oklevél évszáma, hol Gyalócai Czene Márton 1412-ből említetik, mint Sopron vármegye alispánja.⁵

Ennyi az az oklevéli adat, melyet a család múltjáról összeállíthattunk; azt, hogy a Gyalókay család mikor származott el Sopron vármegyéből, biztosan meg nem határozhatjuk. Kőszeg vára ostroma alatt 1529-ben a szomszéd falvakat a török elpusztította s a XVI. századi háborús időkben, a Dunántúl nyugoti vármegyéiből, több család Erdélybe költözött, ilyenek a Sitkei és Osztopáni Perneszi családbeliek, igen valószínű, hogy a Gyalókayak is ekkor telepedtek meg Erdély vidékén; Sopron vármegyében ez idő óta nyomuk veszett.

„S most térjünk kitűzött tárgyunkra. Az alább közölt címeres nemes levelet Zsigmond király Gyalócai László fia János részére Ulm városában 1418-ban kisasszony napja körül adta ki; az oklevél nedvesség következtében több helyen kiszakadt és foltos, e miatt az oklevél keltének napja sem határozható meg.

A király az oklevélben kijelenti, hogy figyelembe véve Gyalócai János hű szolgálatát, melyet különösen a királynak Németországban tartózkodásakor tanúsított, az oklevélen lerajzolt címert, mint nemességi jelvényt a nevezett Gyalócai Jánosnak s általa testvéreinek Györgynek és Miklósnak, továbbá Gyalócai András fiának Lőrincznek s ezen Lőrincz fiának Miklósnak, valamint Miklós fiának Lenárdnak s

másik János fiának Mihálynak, mint a nevezett Gyalócai László fia János unokatestvéreinek, illetve osztályos rokonainak adományozza.

Ezekből méltán következtethetjük, hogy a Gyalókaiak már előbb is a nemesi osztályhoz tartoztak s hogy a király nemességük megerősítésére nekik címert is adományozott.

A címer, mint ezt a mellékelt kép mutatja, egy szabálytalan négyszög kék mezejében hátrántékosan balfelé dőlt pajzsban van elhelyezve, a pajzs vörös mezejében arany korona van, melynek három ága boglárókban végződik, a szélső boglárokon egymással szembenálló két zöldtollú harkály a középső boglárt csipkedi. A pajzs vörös és arany színű takarók környezik, s a pajzs jobb sarkán nyugvó sisakot is a föntleírthoz hasonló címer-alak díszíti.

Az adománylevél tartalma következő:

Comissio propria domini regis.

Sigismundus dei gratia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. rex. Omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presentium notitiam habituris salutem in eo, qui dat regibus regnare, et victorioso triumphare. A claro lumine throni regii, velut e sole radii, nobilitates legitimo iure procedunt, et omnium nobilitatum insignia a regia dignitate sic dependent, ut non sit dare alicuius generositatis insigne, quod a gremio non proveniat regie claritatis. Sane ad universorum, tam presentium quam futurorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod fidelis noster dilectus Johannes, filius Ladislai de Gyaloka, familiaris fidelis nostri grate et sincere dilecti Michaelis, filii Ladislai de Sythke, nostre maiestatis dispensatoris, coram nostra celsitudine personaliter constitutus, propositis et recensitis suis fidelibus servitiis, et fidelium obsequiorum gratuitis meritis sinceris . . . complacentiis, quibus ipse nobis et sacro nostro regio diademati a longinquis temporibus in nostris agendis prosperis scilicet et adversis, signanter in presentibus Alemanie et diversis mundi partibus, quas nos pro sacro sancte universalis ecclesie unione, et sancti Romani imperii statu tranquiliore feliciter peragravimus, persone et rebus suis non parcendo, indefesse studuit complacere, reddiditque se gratum et acceptum, hec arma seu nobilitatis insignia, in presentium literarum nostrarum capite depicta, maiestati nostre exhibita, ab eadem maiestate nostra eadem arma seu nobilitatis insignia sibi et per eum Georgio et Nicolao carnalibus, item Laurentio filio Andree, ac Nicolao filio eiusdem Laurentii, nec non Leonardo filio Nicolai, atque Michaeli filio Johannis de eadem Gyaloka, patruclibus et condivisionalibus fratribus suis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis dare et conferre humiliter et devote supplicavit. Unde nos prefati Johannis filii Ladislai gratis affectibus intuentes obsequiorum merita, quibus studiis diligentibus et indefessis actenus erga nostram claruit

¹ Eredetiye a szepesi káptalan ltárában.

² Eredetiye a N. Múzeumban.

³ Tanusítják ezt a szepesi káptalan ltárában és az orsz. ltárban, valamint a Heteyi és Zeke családok leveles ládáiban őrzött eredeti oklevelek.

⁴ Eredetiye a pozsonyi káptalan ltárában a keresztesek iratai között.

⁵ Fejér György, Cod. Dipl. X. 5. 383. l.

maiestatem, cottidieque claret, et in antea eo studiosius clarere poterit et debebit, quo se et suos singularioribus honorum gratiis sentiet decoratos, animo deliberato et ex certa nostre maiestatis scientia eidem Johanni filio Ladislai, et per eum predictis Georgio et Nicolao carnalibus, item Laurentio, Nicolao, Leonardo et Michaeli patrue libus et condvisionalibus fratribus suis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis, ad prefati Johannis supplicationis instantiam, prescripta arma seu nobilitatis insignia, hic depicta, ac pictoris magisterio distincte descripta, virtute presentium conferimus, imo de habundantiori plenitudine specialis nostre gratie ad maiorem prelibati Johannis et aliorum supradictorum nobilitatis gloriam proprio[motu conce]dimus, damus et elargimur, ut idem Johannes, filius Ladislai et alii supradicti, ipsorumque heredes et posteritas universa[nata et] nascitura, hec arma seu nobilitatis insignia, prout presentibus literis circa[principium earumdem]... appropriatis coloribus diversis inserta pictura denotat et declarat, ammodo in antea in preliis, hastiludiis, torneamentis et in omni exercitio militari gestare valeant pariter et possint. [Gaudeant itaque favore] regio ac de tanto munere singularis gratie antefatus Johannes filius Ladislai, Georgius et Nicolaus, item Laurentius, Nicolaus, Leonardus et Michael eorumque [posteritates merito exultent, tantoque fideliori studio] ad honorem regum eorumdem in antea solidetur intentio, quanto ampliore favore preventos se conspiciunt munere gratiarum. Presentes autem ad premisorum memoriam [perpetuam cum pendenti nostro secreto sigillo regio, quo]ut rex Hungarie utimur, prelibatis [Johanni, Georgio, Nicolao, Laurentio] et alteri Nicolao, Leonardo et Michaeli, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis [duximus concedendas. Datum in nostra] imperiali civitate Ulme, feria... natiuitatis beate Marie virginis gloriose, anno domini millesimo quadringentesimo decimo [octavo, regnorum nostrorum anno Hungarie] etc. trigesimo secundo, [Romanorum vero octavo].

Az oklevél eredetije báró Nyáry Albert gyűjteményéből Gyalókay Lajos fővárosi rendőrkapitány birtokába került. Közölte azt már töredékesen Fejér György is 1419-iki hibás évszámmal.¹ Báró Nyáry Albert «Magyar Heraldika»

¹ Fejér i. h. X. 6. 177. l.

című munkájában 110 lapon e címéres levélről szintén van emlékezet.

Mint az oklevélben olvassuk, a címerrel megajándékozott Gyalókai János Sitkey László fiának Mihálynak, a király sáfárjának (dispensator) familiárisa¹ volt, ki urával Ulmban a király udvarában tartózkodott. Ráth Károly munkájából² tudjuk, hogy Zsigmond 1418-ban kisasszonynapja körül Ulm városában tartózkodott, hogy e szerint a külföldön a királyi udvartartás személyzete magyarokból is állott s hogy Gyalókai János kérésével ez alkalommal jelent meg a király előtt. Sitkei Mihály a Ják nemzetség ivadéka volt, a Niczky, Szelestey, Kemény-Egerszegi Kemény s a Logodi családbeliekkel együtt; ezeknek őse alapította a jáki apátságot s építette a híres, ma is épen fönnálló jáki basilikát. A Sitkeiek a Vas vármegyei Nagyes Kis-Sitke vidékén telepedtek meg, bírták Végedet, Gyűrűst stb. Zala vármegyében hatalmas család volt, a XVII-ik században halt ki; egyik ága, mint fönnebb említettük, Erdélybe költözött. Leányágon a Kisfaludyaknak az az ága, melyből jeles költőink Sándor és Károly származtak, a Sitkeiektől ered; Kisfaludy Mihálynak (1598—1630) Sitkey Zsuzsánna volt neje, a költők nagyanyjának Lászlónak dédnagyanyja; ez után kerülhetett a Sitkey család levéltárának egy része a Kisfaludyakhoz, mely jelenleg a Kisfaludyak ugyanezen ágának ivadéka, Kisfaludy Árpád egyetemi tanár őrizete alatt áll.

NAGY IMRE.

¹ A familiarist magyarul régebben főember szolgájának írták, a kisebbrendű nemesek a főemberek, mint nagyobb birtokosok, szolgálatában álltak, azonban nem egyszerű cselédképen.

² Ráth Károly, Magyar királyok hadjáratai s utazásai, második kiadás 125. l.